ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר אביי עליך אמר קרא [1]תחת עינו [א]ולא תחת עינו ושינו תחת שינו ולא תחת שינו ועינו אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה והא כיון שהוזמו על הגניבה לגבי טביחה הוה להו מוכחשין וקתני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הכחשה לאו תחילת הזמה היא אטביחה אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה ובפלוגתא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד (א)וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד [ב]אין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין תסתיים לוקין תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי ° בבא הרוג ברגליו: **מתני'** [ג]גנב ע"פ שנים ° וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' [ד]גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז [ה]גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר (ב)[ו]גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' (ג)ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור: **גמ'** על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מיחייב ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים מיחייב לאפוקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב (ד)[ז]מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: איתיביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר"ג שסימא את עין טבי עבדו והיה שמח שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתי את עינו אמר לו אין בדבריך כלום [א] שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעינן מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג [ב] [ח]דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

ניפוק בעינו ובשינו. ולעולם דמי לא ניתב ליה: **מאי לאו שהעידו על הגניבה.** שגנב באחד בשבת: **וחזרו והעידו.** שטבח בשני בשבת והוזמו על יום ראשון בשלישי בשבת: **וחזרו והוזמו.** ברביעי בשבת על יום שני: **וקתני משלמין ד' וה'.** ואע"ג דמשלישי בשבת היו מוכחשים על הטביחה דכיון דלא גנב לא טבח: **על הטביחה תחילה.** ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת וכשהוזמו ונתחייבו בכפל הרי חמשה: **ובפלוגתא.** דאביי ורבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר: **דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש.** ולא הוזמו: **לוקין.** משום לא תענה[ט]. ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא הא מייתי בהדיא במס' מכות (ד' ב:) דמלקות בעדים זוממין כתיב והצדיקו [את] הצדיק [וגו'][י]: **ואי ס"ד.** לר"א אם הוזמו אחרי כן נהרגין כי לא הוזמו אמאי לוקין: **הוה ליה לאו שניתן לאזהרת [כו'].** שלא יעשה כך שלא ימיתוהו בית דין: **ואין לוקין עליו.** דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו: **מאי חזית דסמכת כו'.** בשלמא הזמה חידוש גזירת הכתוב הוא אבל הכחשה לאו חידוש [ז][כשתסרה] גופה של עדות הוא דכתביה רחמנא: **בבא הרוג ברגליו.** אותו שאמר עליו שהוא נהרג בא חי ברגליו לפנינו: **מתני' משלם תשלומי כפל.** דהאיכא סהדי אגניבה: **ואינו משלם ד' וה'.** על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור: **וגנב וטבח בשבת.** פטור אטביחה דהוי מתחייב בנפשו: **ומת אביו.** והוא יורשו ולא הויא טביחה כולה באיסורא: **גנב והקדיש.** כי קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים: **ר"ש אומר כו'.** בגמרא[ח] מפ' אהייא: **גמ' ע"פ עד אחד פשיטא.** בשלמא ע"פ עצמו אצטריך לאשמועינן דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה לי: **כי אתי עד אחד מצטרף.** דהלכה [ט]כר' יהושע בן קרחה דאמר סנהדרין (ד' ל.) שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו: **כי אתו עדים מחייב.** וכי אמרי' דמודה בקנס פטור היכא דלא באו עדים אחרי כן: **טבי.** שם העבד: **והיה שמח.** לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה[י]: **שכבר אין לך עדים.** ועל פי עצמך לא תשלם קנס: **הא יש לו עדים.** ואתו בתר הודאה חייב: שלא

הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. אבל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותימה לר"י דבכל גמרא משמע ° אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה בלאו) אמר דאין לוקין על לאו דמחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דבמחמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף יז:) אמר דאין לוקין בתחומין דהוי אזהרה נמי להוצאה ואפי' מאן דפליג נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורייתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמרינן בריש מכות (דף ב: ושם) ובפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם[כ]) וכיון דגלי קרא מוקמינן ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דוהיה אם בן הכות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מצי לשנויי דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנויי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממים מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ד' ד:) וא"ת והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר' יהודה דאמר (שם) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל דדחיק טפי לשנויי כר"מ משום דאיירי התם (שם.) בסיפא גבי מאתים זוז וגבי מלקות משמע דבבן גרושה או בן חלוצה מודה א"כ אתי ההוא שינויא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמר ממוציא ש"ר ומעדים זוממין בבנין אב ואי לאו דגלי בעדים זוממין מוהיה אם בן הכות הרשע הוה אמרי' בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וא"ת דהא שינויא היכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא והיה אם בין הכות הרשע ידעינן דלקו עדים זוממין אע"פ שאין בו מעשה דגמרינן ממוציא ש"ר כי היכי דגמר בפ"ק דמכות (שם:) ממוציא ש"ר דעדים זוממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענין שלוקין ומשלמין משום דאיכא לאוקמי כדי רשעתו לדרשה אחריתי [ל]כדאיתא באלו נערות (כתובות דף לג.) אבל לענין לאו שאין בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן הלוקין (מכות ד' יג:) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (ד' מו.) דגמר ויסרו מויסרו כו' והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ד:) ורבנן האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים זוממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוני שחייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוני מאתים זוז אי לאו כדי רשעתו היו לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבעי ליה לאזהרת עדים זוממין דמשום כאשר זמם לא לקו כשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש הכתוב אא"כ הזהיר הלכך אלאו דלא תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמם ותרוייהו משום לאו אחד אבל במעידים שחייב מאה זוז דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמם דממון לא בעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה: **כי אתא עד אחד מצטרף בהדיה.** למ"ד סנהדרין (ד' ל.) אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד הוי הכא השני מצטרף בהדיה היינו שיעידו שניהם (א) בב"ד: משום

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' יד ועיין בהשגות ובכ"מ ופ"ד מהלכות חובל ומזיק הל' יא וע"ש סמג עשין עא פז טור ש"ע י"ד סימן רסז סעיף לט:
צז ב מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג:
צח ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ז סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ:
צט ד מיי' שם הל' ג סמג שם טוח"מ שם:
ק ה ו מיי' שם פ"ב הלכה ו:
קא ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם טוח"מ שם:

מוסף רש"י

וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד (מכות יג:) שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד (עירובין יז:) דלא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר, הלכך עיקר אזהרתו למקום שיש בו מיתה אתאי ולא למלקות (שבת קנד.). **אין לוקין עליו.** שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה (מכות יג:) אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות, דהשתא לא מיקטיל, אפילו הכי לא לקי, דלאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות (ערובין יז: ובעי"ז סנהדרין פו:). **גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל.** לבעלים (לעיל סח:) דלכשנגנבה חולין הואי (גיטין נה:) **ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.** דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש, וכיון דפטריה מכפל תו לא מחייב בטביחה ומכירה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה, וכי מדלית כפל מנייהו הוו ליה שלשה וארבעה (לעיל סח: ובעי"ז גיטין נה:). **קדשים שחייב באחריותם.** גנב שגנב קדשים מבית בעלים, אם קיבלם בעליו עליו באחריות, כגון דאמר הרי עלי עולה והפריש זו, **משלם תשלומי ד' וה'.** דאע"ג דלאו דידיה הוה אלא דהקדש, כיון דגורם לממון הוא, דאי מית בידו בעי לשלומי, כדידיה דמיא (לעיל עא:) משום דגורם לממון הוא, ואע"ג דהקדש לאו ממון בעלים הוא והקדש לא שייך קנס לרעהו כתיב (כתובות לד.).

רבינו חננאל

והא נמי דרב אידי בר אבין פשוטה ודחויה היא. **כפלוגתא,** פיר' דברי רבה אינן דברי הכל אלא כפלוגתא, עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמ' נהרגין כרבה וחד אמ' אין נהרגין, חולק עליו. ומסימינן לה דר' אלעזר הוא דאמ' אין נהרגין דאמ' עדים שהוכחשו בנפש לוקין וקימא לן כל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו, והללו כיון שהוכחשו לוקין משום לא תענה, שמע מינה דאין עליהן דין מיתת בית דין. **ואקשינן** אלו מכחישין את אלו ואלו את אלו, למה לוקין, מי מוכיח שהאחרונים הם המעידין באמת, שמא האחרונים משקרין. ופירק אביי אלא נתברר שודאי הראשונים שיקרו כגון שהעידו כי פלוני הרג את פלו' ובאו אחרים ואמרו כחשתם לא הרגו, ואמרו הראשונים לאחרונים אתם כחשתם שתאמרו לא הרגו, ועדיין חולקין בא ההרוג ברגליו. זה וכיוצא בו הוא שאמר ר' אלעזר לוקין. ובכתובות פרק האשה שנתאלמנה אמ' רב ששת הכחשה תחלת הזמה היא ודחאה רב נחמן. ואשכחנן בתלמוד אלו הן הנחנקין איתמר עידי גניבה

רבינו חננאל (המשך)

ועידי מכירה בנפש, חזקיה אמ' אין נהרגין ר' יוחנן אמ' נהרגין. חזקיה אמ' כר' עקיבה דאמ' דבר ולא חצי דבר, ור' יוחנן כרבנן דאמרי דבר ואפילו חצי דבר. ואף על גב דחזקיה רבו של ר' יוחנן כיון דקימא לן דליתה לדר' עקיבה גם השמועה דחזקיה נדחית, ור' אלעזר תלמיד ר' יוחנן הוא וקימא לן כר' יוחנן וכרבה. **וראינו** שאמר רבינו שמואל גאון זצ"ל עדים שהוכחשו ואחר כך הוזמו אין לוקין ואין משלמין ואין נהרגין. ולא הביא ראיה ברורה לדבריו, לפיכך לא דחינן להא דר' יוחנן ודרבה. מתני' גנב על פי שנים, על פי עצמו וכול'. פשיטא, דהא קימא לן מודה בקנס פטור. ואוקימנה דומיא דעד אחד, מה עד אחד כי אתו שהדי אחרינא מצטרפי וחייב, כך על פי עצמו אם באו עדים אחרי שהודה חייב, ולאפוקי מדרב דאמ' רב מודה בקנס (פטור) ואחר כך באו עדים פטור. **מתיב רב חסדא** על הדא דרב מעשה ברבן גמליאל שסימא עין טבי עבדו ואמ' לו לר' יהושע טבי עבדי יצא לחירות שסימיתי עינו, ואמ' לו ר' יהושע לא יצא לחירות שהרי אין לך עדים. טעמא שאין עדים, הא יש עדים אף על פי שהודיתה יצא לחירות, שמע מינה מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב. ופריק, לעולם כדאמרינן וכי אמרי' מודה בקנס פטור במודה בבית דין ורבן גמליאל שלא בבית דין, ואף על גב דר' יהושע אב בית דין הוה

מסורת הש"ס

א) [שבת קנד. עירובין יז: סנהדרין פו: מכות יג: שבועות ד.], ב) [לעיל סח:, גיטין נה:], ג) [לעיל עא:], ד) [לעיל יד:], ה) [שמות כ], ו) [דברים כה], ז) רש"ל ועי' מכות ה., ח) [לקמן עו.], ט) נראה שיש למחוק כריב"ק ולהגיה במקומו כרבי נתן אך מאחר שמבואר שם בסנהדרין ל. דריב"ק מודה לרבי נתן נראה דאין למחקו מהרש"ם, י) [ברכות מז:], כ) [ד"ה משום], ל) [נראה דצ"ל כדפרישית באלו נערות ור"ל בד"ה דאין],

תורה אור השלם

1. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי אתא וכו' שניהם כאחד בב"ד:

גליון הש"ס

גמ' בבא הרוג ברגליו. כריתות כד ע"א: מתני' וטבח ומכר ע"פ עד אחד. והא דלא אמרינן דנתחייב שבועה להכחיש העד ואו"י לישבע דהא נעשה פסול ע"י שנים שמעידים שגנב. והו"ל חשוד דכנגדו נשבע ונוטל היינו דבקנס אינו צריך לישבע נגד העד כיון דאילו מודה מיפטר וכמ"ש תוס' לעיל דף מא ע"ב ד"ה מודה וכו' דאין סברא לומר וכו': תד"ה ה"ל כו' אפי' התרו בו למלקות. עי' סנהדרין דף סג ע"א תד"ה משום:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שכבר אין לו עדים. נ"ב ש"מ דאף דלצאת ידי שמים אין צריך בקנס בלא עדים. ירושלמי פ"ג דכתובות. וה"ה לאבק רבית. רשב"א. וני' חולק (ועי' בהגר"א יו"ד סימן קסא סק"ו): [ב] שם דלא בפני ב"ד אודי. נ"ב וה"ה האידנא דליכא ב"ד מומחין: